

LBRIS

We know
books

PETER DALE SCOTT

*Statul profund
în America*

*Wall Street, cartelul petrolier
și atacul asupra democrației*

Traducere din limba engleză
de Mihai-Silviu Chirilă

Prefață
de Florin Rusu

ANACRONIC

Capitolul 1

Proiectul Ziua Judecării, evenimentele profunde și restrângerea democrației americane

În ultimii ani, am devenit din ce în ce mai preocupat de interacțiunea dintre trei tendințe importante și îngrijorătoare din istoria americană recentă. Prima este militarizarea crescândă a Americii și, mai ales, înclinația, chiar obsesia acesteia de a se implica în războaie inutile și distructive. (După cum bine a observat președintele Jimmy Carter: „Restul lumii consideră America, aproape la unison, cel mai mare instigator la război”¹). Al doilea, strâns legat de primul, este restrângerea progresivă a politicilor publice și a domniei legii, pe măsură ce acestea devin subordonate, chiar și pe teritoriul american, cerințelor operațiilor secrete întreprinse de Statele Unite în străinătate.

A treia, de asemenea strâns legată de celelalte două, este impactul important și din ce în ce mai dăunător asupra istoriei americane a ceea ce eu am numit evenimente profunde, evenimente precum asasinarea lui J.F. Kennedy, pătrunderea ilegală în complexul de birouri Watergate sau 11 septembrie, care implică în mod repetat încălcarea legii sau violență, sunt în primul rând misterioase, fac parte din procese sub acoperire aflate în desfășurare, au consecințe care dau mai multe puteri guvernului acoperit și sunt mușamalizate ulterior prin falsificări sistematice în media și în datele guvernamentale interne.

Un factor pe care îl au în comun episodul Dallas, Watergate, complotul „Surpriza din Octombrie” din 1980, merit să prevină

¹ „America as the no. 1 Warmonger»: President Jimmy Carter Talks to Salon about Race, Cable News, «Slut-Shaming» and More”, Salon, 10 aprilie 2014; http://www.salon.com/2014/04/10/america_as_the_no_1_warmonger_president_jimmy_carter_talks_to_salon_about_race_cable_news_slut_shaming_and_more/.

realegerea lui Carter, Iran-Contra și 11 septembrie este implicarea discretă în toate aceste evenimente profunde a personalului de la cel mai înalt nivel al planificării de urgență, planificarea Continuității în Guvernare (COG), cunoscută în Pentagon drept „Proiectul Ziua Judecății”. Implementarea planurilor COG pe 11 septembrie a reprezentat punctul culminant a decenii de asemenea planificare, având ca rezultat militarizarea internă permanentă a Statelor Unite și impunerea în interior a unor instituții și procese menite să asigure dominația în străinătate.

Scriind despre aceste evenimente profunde pe măsură ce s-au întâmplat, am fost interesat de legăturile dintre ele. Sunt acum în măsură să arăt cum este legat fiecare de cele dinainte și de cele ce i-au urmat.

În acest capitol, aș dori să merg chiar și mai departe și să propun un cadru de analiză a forțelor în desfășurare care stau la baza fiecăruia dintre cele mai importante evenimente profunde și a modului în care au contribuit acestea la ascensiunea politică a ceea ce se numește „complexul militar-industrial”. Sper să descriu câteva legi cu acțiune impersonală care determină socio-dinamica tuturor societăților de mari dimensiuni (numite adesea imperii) care folosesc surplusul de putere pentru a se extinde dincolo de granițele proprii, impunându-și voința asupra altor popoare. Acest proces de extindere generează tipare comportamentale predictibile ale instituțiilor acestor societăți și ale indivizilor aflați în competiția pentru avansare în cadrul acelor instituții. În America, a transformat complexul militar-industrial dintr-o amenințare aflată la periferia ordinii civile stabilite într-o forță atotcuprinzătoare care domină această ordine.

Cu ajutorul acestui cadru, sper să conving cititorii că, sub anumite aspecte, istoria noastră recentă este mai simplă decât apare la suprafață și în media. Prin însuși succesul economic și extinderea ulterioară, societatea noastră a creat, atât în interiorul, cât și în afara sa, forțe impersonale care o transformă dintr-o democrație electivă de jos în sus într-un imperiu de sus în jos. Printre aceste forțe se află cele care produc evenimente profunde.

Nu sunt nici pe departe singurul care observă degradarea politicilor și proceselor politice ale Americii. Un tipar asemănător, care reflectă degradarea unor imperii mai vechi, este descris pe larg de către regretatul Chalmers Johnson:

Se adună dovezi în sprijinul ideii că, în decada de după sfârșitul Războiului Rece, Statele Unite au abandonat în mare măsură utilizarea diplomației, a ajutorului economic, a legii internaționale și a instituțiilor multilaterale în politica externă și au recurs, în cea mai mare parte a timpului, la intimidări, forță militară și manipulare financiară.²

Însă analiza mea merge și mai departe decât analizele lui Johnson, Kevin Phillips, Andrew Bacevich și ale altor analiști, propunând că trei dintre evenimentele profunde majore – Dallas, Watergate și 11 septembrie – nu au fost doar parte a acestei degradări a democrației americane, ci au jucat un rol important în modelarea ei.

Așa cum au observat autori precum Michael Lind, în America există de multă vreme două culturi politice prevalente și diferite care stau la baza diferențelor politice în rândul publicului american și chiar divizează diverse sectoare ale guvernului american³. Una dintre culturi este predominant egalitaristă și democratică, îndreptată către consolidarea legală a drepturilor omului, atât pe plan intern, cât și în străinătate. Cea de-a doua, mai puțin recunoscută, dar cu rădăcini istorice puternice, dă întâietate și propovăduiește utilizarea violenței represive, atât împotriva populațiilor din interiorul țării, cât și a celor din Lumea a Treia, pentru a menține „ordinea”.

Într-o oarecare măsură, aceste două mentalități se întâlnesc în toate societățile. Ele corespund celor două tipuri diferite și opuse de putere și guvernare definite de Hannah Arendt: „convingere prin argumente” sau „coerciție prin forță”. Urmându-l pe Tucidide, Arendt a făcut legătura cu „modul grecesc obișnuit de administrare a afacerilor interne prin persuasiune (*peithein*), precum și cu modul obișnuit de administrare a afacerilor externe prin forță și violență (*bia*)”⁴. În alt studiu, a scris că „violența

² Chalmers Johnson, *Blowback: The Costs and Consequences of American Empire* (New York, Henry Holt, 2000), p. 217. Vezi și Chalmers Johnson, *The Sorrow of Empire: Militarism, Secrecy and the End of the Republic* (New York, Metropolitan Books, 2004).

³ Michael Lind, *Made in Texas: George W. Bush and the Southern Takeover of American Politics* (New York, Basic Books, 2003), p. 143.

⁴ Hannah Arendt, *Between Past and Future: Eight Exercises in Political Thought* (New York, Penguin Books, 1993), p. 93.

și puterea [*i.e.* puterea persuasivă] nu sunt același lucru. [...] Puterea și violența sunt opuse; acolo unde una domnește absolut, cealaltă este absentă”⁵.

Apărarea pe care o face Arendt puterii persuasive ca normă a unei societăți constituționale deschise poate fi pusă în contrast cu cea făcută de profesorul de la Harvard Samuel P. Huntington puterii de sus în jos, puterii coercitive, întunecate, ca condiție a coeziunii sociale. Puterea coercitivă elogiată de Huntington este opusă puterii persuasive și deschise: în cuvintele lui, „puterea este tare atunci când rămâne în întuneric; expusă luminii, începe să se evapore”⁶.

Arendt admira Revoluția Americană pentru că a creat o Constituție care să asigure domnia politicului prin deschidere și persuasiune. Dimpotrivă, Huntington sfătuia guvernul Botha al albilor din Africa de Sud să creeze un aparat de securitate puternic aflat în afara controlului public. Putem spune că Arendt a fost un teoretician al puterii constituționale, iar Huntington, al puterii neconstituționale. Puterea „din întuneric” este esența a ceea ce eu, împrumutând în 2007 un termen turcesc⁷, am vrut să spun prin „stat profund”: o putere nederivată din Constituție, în afara și deasupra ei, „mai puternică decât statul public”⁸.

⁵ Hannah Arendt, *Crises of the Republic: Lying in Politics, Civil Disobedience, On Violence, Thoughts on Politics and Revolution* (New York, Harcourt Brace, 1972), p. 155. Vezi și Jonathan Schell, *The Unconquerable World: Power, Nonviolence, and the Will of the People* (New York, Metropolitan Books/Henry Holt, 2003), p. 218. Arendt scrie și despre puterea „de sus în jos” și „de jos în sus”, dar această distincție nu e chiar aceeași. Poate exista putere unilaterală persuasivă de sus în jos, de la regele filosof al lui Platon la discuțiile la gura sobei ale lui Frank Delano Roosevelt (James McGregor Burns, *Leadership* [New York, Harper & Row, 1978]). Aceasta este, la suprafață, nonviolentă. Dar în anii recentți am fost martori ai operațiunilor sub acoperire în domeniul culturii și mai ales ale culturii de masă (Frances Stonor Saunders, *The Cultural Cold War: The CIA and the World of Arts and Letters* [New York, New Press, 1999]); Matthew Alford, *Reel Power: Hollywood Cinema and American Supremacy* [London, Pluto Press, 2010]. Un rezultat a fost propaganda violenței susținută de Hollywood, care a contribuit la propagarea violenței nonstatale la o cotă nemaîntâlnită (Alford, *Reel Power; The Act of Killing*, regizat de Joshua Oppenheimer [film documentar din 2012, Drafthouse Films]). Ar fi nevoie de o altă carte pentru a discuta despre politica culturală profundă și statul profund.

⁶ Samuel P. Huntington, *American Politics: The Promise of Disharmony* (Cambridge, MA, Belknap Press, 1981), p. 75.

⁷ Termenul turcesc *derin devlet* se traduce prin „stat ascuns”. (n. trad.)

⁸ Peter Dale Scott, *The Road to 9/11: Wealth, Empire, and the Future of America* (Berkeley, University of California Press, 2007), p. 267.

În 2013, întoarcerea armatei la putere în Egipt, împreună cu dezvăluirile făcute de Edward Snowden legate de supravegherile NSA [Agenția de Securitate Națională] au dat greutate ideii de stat profund, definit, într-un articol de fond din *New York Times*, drept „un nivel de guvernare sau supercontrol greu de perceput, care există indiferent de alegeri și care ar putea preveni mișcările populare sau schimbările radicale”⁹. Începând din capitolul 2, am de gând să dezvolt această definiție.

Scriind în toiul protestelor și al revoltelor din anii 1960, atât Arendt, cât și Huntington s-au temut că autoritatea tradițională se află în pericol, amenințată (în ochii lui Arendt) de „pierderea tradiției și a religiei” din epoca contemporană. Jumătate de secol mai târziu, aș afirma că statul profund, aliat cu cei de dreapta care invocă autoritatea în numele securității, tradiției și religiei, produce un pericol cu mult mai mare la adresa echilibrului social. Odată cu extinderea uriașă a acțiunii Americii de dominare și exploatare din umbră a restului lumii, procesele deschise ale persuasiunii, care au reprezentat idealul tradițional american de rezolvare a problemelor interne, au fost treptat subordonate violenței de sus în jos.

În termenii acestei cărți, procesele de jos în sus ale democrației au fost treptat înlocuite de procesele de sus în jos ale statului profund. Îmi place să cred că, în istorie, tendința mai puternică merge în direcția opusă: diminuarea violenței prin forța persuasiunii. Rusia țaristă a devenit un anacronism gata să se prăbușească din cauza lipsei rădăcinilor populare. Mi-aș dori un viitor mai bun pentru America.¹⁰

Înclinația actuală către puterea violentă sau represivă de sus în jos este apărută retoric ca mijloc de a asigura securitatea și stabilitatea socială, dar de fapt o amenință. Așa cum au demonstrat Kevin Phillips și alții, imperiile clădite pe putere represivă sau violentă tind să se ridice și să cadă, adesea cu o rapiditate surprinzătoare.¹¹ La baza discuției din acest capitol se află teza

⁹ Grant Barrett, „A Wordnado of Words in 2013”, *New York Times*, 21 decembrie 2013, <http://www.nytimes.com/2013/12/22/opinion/sunday/a-wordnado-of-words-in-2013.html>.

¹⁰ Vezi și Schell, *The Unconquerable World*, pp. 227-231.

¹¹ Kevin Phillips, *Wealth and Democracy: A Political History of the American Rich* (New York, Broadway Books, 2002), pp. 171-200.

că puterea represivă este instabilă, creând forțe dialectice atât în interiorul, cât și în exteriorul sistemului. Pe plan extern, puterea represivă ajută la crearea propriilor dușmani, așa cum s-a întâmplat cu Marea Britanie (în India), cu Franța (în Indochina) și cu Rusia (în Europa de Est).

Sociodinamica puterii represive în societățile de mari dimensiuni

Însă mai periculoasă și mai destabilizatoare a fost conversia acelor imperii în mecanisme sfidătoare de război. Căderea Atenei lui Pericle, care a inspirat reflecțiile lui Tucidide, este un caz elocvent. Tucidide a descris cum Atena a fost distrusă de lăcomia excesivă (*pleonexia*) a inutilei expediții siciliene, o nebulie prevestind isprăvile Americii din Vietnam și Irak. Tucidide a atribuit apariția acestei nebulii schimbării rapide produse în Atena după moartea lui Pericle, în special apariției oligarhiei rapace¹². Paul Kennedy, Kevin Phillips și Chalmers Johnson au descris recrearea acestui proces în cadrul imperiilor roman, spaniol, portughez, olandez și britanic.¹³ Recurența sa în istoria americană recentă confirmă că există o dinamică autopropulsantă a puterii care devine represivă.

Este de folos să ne amintim de diviziunea istorică dintre cele două culturi din America, ambele aflate la baza Războiului Civil, fiind anterioare acestuia¹⁴. Dar aceste două culturi au evoluat și au fost consolidate de numeroși factori. De exemplu, urbanizarea sudului și a vestului Statelor Unite a contribuit, în cea mai mare parte a secolului XX, la fuziunea celor două culturi, dar, începând cu anii 1980, disproporția crescândă a bogăției în America a tins

¹² Carl A. Huffman, *Archytas of Tarentum: Pythagorean, Philosopher, and Mathematician King* (Cambridge, Cambridge University Press, 2005), p. 207: „În discursul lui Diodotus din Dezbaterile Mitileniană, bogăția este identificată în mod special ca producătoare a «lăcomiei» (*pleonexia* – III.45.4). Astfel, *pleonexia* pare a fi asociată cu abuzul de putere al unui tiran sau al unei oligarhii bogate”.

¹³ Paul M. Kennedy, *The Rise and Fall of the Great Powers* (New York, Random House, 1987); Phillips, *Wealth and Democracy*; Johnson, *The Sorrows of Empire*.

¹⁴ Scott, *The Road to 9/11*, xiv-xv; Peter Dale Scott, „Atrocity and its Discontents: U.S. Double Mindedness about Massacre”, în ediția Adam Jones, *Genocide, War Crimes and the West: Ending the Culture of Impunity* (Londra, Zed Press, 2004), pp. 146-163.

să le separe în așa măsură, încât amintește de Epoca de Aur¹⁵ a secolului al XIX-lea.

Mai important, istoria postbelică a Statelor Unite a fost martora înlocuirii instituțiilor autoguvernării interne cu o serie de instituții noi, precum CIA și Pentagon, adaptate inițial pentru dominația represivă și controlul populațiilor străine din afara granițelor, fiind acum treptat adaptate pentru dominația internă. Etosul manipulativ al acestei birocrății represive îi promovează și corupe pe cei care, pentru a fi promovați, transformă cultura dominației represive într-o mentalitate.

Mentalitatea egalitaristă este larg răspândită în rândul americanilor. Washingtonul de astăzi este însă acaparat serios de mentalitatea dominației globale represive și de o transformare a complexului militar-industrial în ceea ce eu am numit, în cea mai recentă carte a mea, „mașina de război americană”. Această transformare a Americii reprezintă o schimbare majoră a societății noastre. Atunci când, în 1961, Eisenhower a avertizat cu privire la complexul militar-industrial, acesta era încă un element minoritar în economia noastră politică. Astăzi, finanțează și controlează ambele partide și, de asemenea, finanțează amenințările la adresa ambelor tabere de dreapta, dominând în același timp politica internațională. Drept rezultat, republicanii liberali sunt astăzi la fel de rari în Partidul Republican precum erau republicanii lui Goldwater în anii 1960.

Schimbarea a fost realizată parțial pe cale financiară, parțial datorită evenimentelor profunde precum asasinarea lui Kennedy, pătrunderea ilegală în complexul de birouri Watergate și 11 septembrie. Ca regulă, fiecare dintre aceste evenimente profunde este atribuit de către guvern și media unor amatori marginali, cum ar fi Lee Harvey Oswald sau cei nouăsprezece indivizi care au deturnat avioanele.

Sunt de multă vreme sceptic în privința acestor explicații cu „nebuni singuratici”, însă de curând scepticismul meu a atins un nou nivel. Cercetările mele de patru decenii duc către concluzia că fiecare dintre aceste evenimente profunde:

¹⁵ *The Gilded Age*: perioadă cuprinzând aproximativ intervalul dintre anii 1877 și 1890, caracterizată printr-o creștere masivă a populației în Statele Unite și o afișare ostentativă a bogăției clasei superioare. (n. trad.)

1. a fost realizat, cel puțin în parte, de indivizi din interiorul și din afara guvernului care împărtășeau și căutau să promoveze această mentalitate represivă;
2. a sporit (cel puțin pe termen lung) puterea mentalității represive în interiorul guvernului Statelor Unite; și
3. a reprezentat o nouă etapă într-o poveste continuă, al cărei rezultat a fost transformarea Americii într-un sistem social mai degrabă dominat de sus, și nu guvernat de jos.

Vă rog să observați că aici vorbesc despre *rezultatul* acestei povești continue, nu despre *scopul* ei. Spunând că aceste evenimente profunde au contribuit în mod colectiv la o schimbare majoră în societatea americană, nu le atribui pe toate unei singure „echipe secrete” manipulative. Le văd mai degrabă ca decurgând din însuși mecanismul puterii represive, care (așa cum istoria a arătat de multe ori) transformă atât societățile cu surplus de putere, cât și pe indivizii care exercită acest surplus de putere.

Suntem condiționați să credem că instituțiile deschise ale guvernării americane nu ar putea oferi un mediu propice atentatelor precum 11 septembrie, îndreptate împotriva ordinii publice. Însă încă din vremea celui de-al Doilea Război Mondial, agențiile americane sub acoperire precum CIA au ajutat la crearea unei lumi alternative, în care puterea este exercitată cu minimum de neglijență, adesea în dezacord cu obiectivele proclamate ale politicii agențiilor publice cu privire la legalitate și ordine și având adesea legătură cu elemente străine și interne nelegiuite și chiar criminale.

Expansiunea acestei lumi sub acoperire s-a petrecut în special în Asia. Acolo Statele Unite au luat decizii sub acoperire pentru a ridica armate finanțate din droguri în Burma, Tailanda și Laos, într-o serie de acțiuni agresive ce au implicat, la sfârșitul anilor 1960, America într-un război real în Indochina. Acest război, la fel ca cele izbucnite ulterior în Kuwait, Iraq și Afganistan, a fost inițiat de către America dintr-o mulțime de motive geostrategice și economice – cel mai important fiind dorința de a stabili o prezență americană dominantă într-o regiune importantă în ceea ce privește rezervele de petrol.

Printre țările afectate de aceste războaie asiatice s-au numărat și Statele Unite. Forțele sale expansive, sprijinite de grupuri de

interese puternice, sunt acum în afara oricărui control, în timp ce managerii noștri, ca și alți manageri de imperii înaintea lor, au „ajuns să creadă că nu există niciun loc în stăpânirea lor – în cazul nostru, întreaga lume – în care prezența lor să nu fie crucială”¹⁶.

Pentru a ilustra această pierdere a controlului, să privim pentru un moment către un mediu pe care îl consider a fi fost un factor important în cel puțin câteva dintre evenimentele profunde majore din interiorul Americii: interacțiunile neîntrerupte ale CIA cu rețeaua globală a traficului de droguri.

Puterea necontrolată: CIA și revenirea rețelei globale a traficului de droguri

Începând cu cel de-al Doilea Război Mondial, Statele Unite s-au folosit sistematic de forțele implicate în traficul de droguri pentru a-și spori prezența sub acoperire – mai întâi, în Tailanda și Burma, apoi în Laos și Vietnam, iar cel mai recent în Afganistan¹⁷. Odată cu expansiunea peste hotare a Americii au apărut din ce în ce mai multe programe și agenții acoperite, toate folosind traficanți de droguri pentru scopuri diferite și opuse.

În 2004, *Time* și *USA Today* au scris articole importante despre doi dintre cei mai importanți traficanți de droguri afgani, Haji Juma Khan și Haji Bashir Noorzai, în care se afirmă că fiecare dintre ei sprijină al-Qaeda și că în mod special Khan „a ajutat al-Qaeda să-și întemeieze o rețea de contrabandă care distribuie heroină afgană cumpărătorilor din Orientul Apropiat, Asia și Europa”¹⁸. Mai târziu s-a dezvăluit că ambii traficanți erau, în același timp, apropiați ai CIA și că Khan „a primit o sumă mare

¹⁶ Johnson, *Blowback*, p. 221.

¹⁷ Peter Dale Scott, *American War Machine: Deep Politics, the CIA Global Drug Connection, and the Road To Afghanistan* (Lanham, MD, Rowman & Littlefield, 2010), pp. 63-142, 239-253. Regimul Karzai din Afganistan este doar cel mai nou client guvernamental CIA care încearcă să se mențină la putere cu ajutorul traficanților de droguri. Vezi și Peter Dale Scott, „Can the USA Pacify the Drug-Addicted War in Afghanistan? Opium, the CIA and the Karzai Administration”, *The Asia-Pacific Journal: Japan Focus*, 5 aprilie, 2010, http://japanfocus.org.-Peter_Dale-Scott/3340; Ryan Grim, „Karzai Releasing Scores of Drug Traffickers in Afghanistan, WikiLeaks Cables Show”, *Huffington Post*, 31 decembrie 2010, http://www.huffingtonpost.com/2010/12/27/karzai-releasing-drug-tra_n_801587.html.

¹⁸ Tim McGurk, *Time*, 2 august 2004; vezi și *USA Today*, 26 octombrie 2004.